

RESTITUIRI

DIMITRIE CANTEMIR

ENCOMIUM IN I.B. VAN HELMONT ET VIRTUTEM PHYSICES UNIVERSALIS DOCTRINÆ EIUS

NOTA REDACȚIEI. În paginile următoare reproducem o mică parte (treisprezece pagini) din volumul *Operele Principelui Demetriu Cantemiru publicate de Academia Romana*, Tomu VI, *Istoria Ieroglifică* (Operă originală inedită, scrisă în limba românească la 1704), *Compendium universæ Logices Institutionis. Encomium in I.B. Van Helmont et virtutem physices universalis doctrinæ eius*. Cu mai multe fac-simile și stampe lucrate de Cantemir, unele separate și altele intercalate în text, București, Tipografia Academiei Române (Laborator Români), 1883. Este vorba despre paginile 472–485 din volum, intitulate *Encomium in I.B. Van Helmont et virtutem physices universalis doctrinæ eius*, care conțin documente privind preocuparea lui Dimitrie Cantemir față de opera lui Jan Baptist van Helmont (1580–1644). Documentele publicate în volum, potrivit *Prefeței* acestuia, „a fost descoperite de d-l Gr. G. Tocilescu la anul 1877”, în Rusia. În ce privește partea referitoare la Jan Baptist van Helmont, provin din „biblioteca Academiei teologice din Lavra St. Sergiū lângă Moscva”.

Textul reproduș mai jos conține, în volum, următoarele piese:

1. Desenul în penișă realizat de Dimitrie Cantemir, în care sunt reprezentați Jan Baptist van Helmont împreună cu fiul și editorul său, precum și o scenă alegorică;
2. Textul în limba latină, intitulat *Encomium in authorem, et virtutem doctrinæ eius. Moldavo idiomate interpretatum*;
3. Textul în limba română, intitulat Лаудж кѣтрѣ ’Изводитору шѣ кѣтрѣ Вѣртута ’Иньвѣтърѣй луй, scris cu caractere chirilice și, paralel, cu caractere latine, transcrierea lui, *Lauda contra izvoditoriu și contra virtuti’a invetiaturii lui*;
4. Textul *Lectori amico*, în limba latină;
5. Cuprinsul culegerii de extrase din opera lui Jan Baptist van Helmont alcătuite de Dimitrie Cantemir, în limba latină.

În volumul din care am extras elementele de mai sus, *Encomium in authorem...* și, respectiv, *Laudă cătră izvoditoriu și cătră vărtutia învățaturii lui* (cu caractere chirilice) sunt tipărite în paralel cu o transcriere în alfabet latin a versiunii în limba română, transcriere care urmează o ortografie de multă vreme ieșită din uz, niciodată unanim acceptată și folosită, profund nefamiliară cititorilor de azi. Deoarece scopul nostru a fost de a face accesibil cititorilor de azi textul cantemirian scris în limba română, la 140 de ani de la prima lui tipărire, am întreprins *infra* o nouă transcriere a textului cu caractere chirilice în caractere latine, reproducând totodată, așa cum apar în volum, fără să intervenim în niciun fel în ele, și textele în limba latină, pentru a da ocazia unor confruntări, pe cât se pare utile. La sfârșitul textului latin *Encomium in authorem...*, respectiv al textului chirilic, în volumul din care cele două au fost extrase se găseau reproduceri ale iscăliturii autorului, în latină, respectiv scriere chirilică. Ele au fost, de asemenea, reproduse la locurile lor.

IOANNIS BAPTISTÆ
VAN-HELMONT
TOPARCHAÆ IN MERODE ROYENBORCH, OORSHOT, PELLINES etc.

**PHYSICES
UNIVERSALIS DOCTRINA
ET CHRISTIANÆ FIDEI CONGRUA, ET NECESSARIA PHILOSOPHIA**

**ENCOMIUM
IN AUTHOREM, ET VIRTUTEM
DOCTRINÆ EIUS
MOLDAVO IDIOMATE INTERPRETATUM**

Eccè et Ille Præco Ioannes Baptista Van-helmont. Resipiscimini in deserto clamabat; Hic autem, similem pœnitentiam tam pre Urbes clarissimas, quàm per extrema terrarum Climata, vociferantur. Ille, eccè Agnus Dei (Iudæis Iesum indicando) affirmabat; Hic, Eundem Sophiam, Veritatem, viam, atque vitam esse Universi, tum ethnicis, tum singulis mortalibus propalam facit. Ille inquam Scribis, Pharisæis, et Sadducæis Regnum appropinquasse Dei, prædicabat; Hic, Peripateticis, Academicis, omnibusque Philosophorum sectis, intellectualibus eorum obcæcatis oculis eos neglexisse, arrogantè præteriisse, et impudenter veram despexisse Sapientiam, indigitat. Ille, denique piè Herodem, pro in matrimonium accepta fratris muliere, arguebat; Hic religiosè dedecere Scholas adolescentibus adulteras connubere doctrinas, atque Iuventutis ætatem ethnicorum inquinamentis, violare, conspurcare, atque depravare, pro virtutis præmio accipere. Admonetque clamendo.

Attendite mecum (quæso) Scholæ, nec faciem vestram à documentis avertite meis; priusque, pellegite, ac deinde (si fas erit) injuriis, me afficite vestris, vel mecum veritatem fatendo, vos præ ipsamet vestra pudeat ignorantia, et ferinas vestras permutate naturas. Attendite mecum Philosophorum tam anteriores, quàm recentiores, expergimini, et sobrij estote, atque ab imanissima obscurissimi erroris sævitia confugite (quæ a buno, et viginti seculo crudeliter in vos grassabatur) Veritatis Tramitem igredimini, et à via perditionis, quæ ad Stultitia barathrum deducit, declinando, resistite. Hoc pacto Noster Vanhelmont Gentilitatis machinis subversas, restaurare, ac constituere intendit Scholas (quamquam ponderosa dessuetudo, periculosior tamen consuetudo, quæ jam à tot seculis, in litore fluvij perversitatis radicata, radicitus extirpanda est). Talia illa ἀληθείας canit tuba. Nec mirum, si divina illa, æternaque Sapientia, suæ Immensæ Clementiæ in tale Obiectum radios vibrârit suos, quo talia operaretur admirabilia. Nam Cœlorum major est Ioanne, et Spiritus ubi etquando vult spirat. (profectò namque, veritas absque divina inspiratione, humana labili methodo, aut fragili mortalium arte, inveniri, aut adipisci potest). Quo casu, novus iste, et Christianus, (non ille ethnicus, et gravissimum ignorantia Servituti obnoxius) Aristoteles, Naturam non fictè, sed reverà; non fictitijs, aut futilibus, sed verè subsistentibus, rerum constitutivis principijs, eandem declarat, manifestatque. Non elementa quædam nusquam existentia; non eorundem commistiones, et thimosin; non odia, et contrarietatis; non rixas, et confusiones; non dissidia, et victorias. (nam viderat Deus et eccè quæcunque fecerat, erant bona). Sed conquietudinem, simplicitatem, consensum, pacem, cooperationemque, secundum mandatum Pacifici, Veri, Optimi, Patroni naturæ, Conditoris creaturæ, atque Universitatis Dei, singula singulos observare terminos, docet. Denique non meretricum more, illum, non entis, id est, Materiei appetitum, non histrionum instar formarum metamorphosin; sed Iussum Dei, omnia creare, formare, perficere; et Benedictionem eius

cuncta adimplere, adæquare, atque conservare. Itemque omne datum bonum, et omne donum perfectum, à Patre descendere luminum, affirmat, atque verificat, Non primum, et immobilem motorem, (à quo omni naturaliter moveantur), ut pote nullibi in rerum natura existentem; sed Orthodoxè, Illum Supernaturalem, (cui ancilla natura ad nutum praestat), Incomprehensibilem, Omnium Governatorem, atque Rectorem, Luminum Patrem, α et ω , lubenter admittit, conceditque, In quo omnia moventur, vivunt, et sunt. Non labili, dubio, phantasticoque utitur Syllogismo; sed invictæ fidei innititur basi. Non ex nihilo, nihil; sed per Verbum divinum, Universam, ex nihilo, procreatum fuisse, testatur. Non inanibus, impetuosisque Platonicis grandiloquijs, primam attolit materiam; neque eandem divinæ Voluntati suppeditasse, aut Omnipotenti adjutricem fuisse, quacum, vel ex qua Universum procreasse, Græcanicis deliriis mendosè, aut Paganicis malè malis assuefactionibus garrulitèr fabulatur; sed ad Veritatis normam, atque tenorem, Universa Sextidui spatio producta, atque perfecta fuisse, divine philosophatur.

Accedite ergo nunc, quotquot animi desiderio ad divinam spectandi Maiestatem conflagratis; En vobis, in Petra Mosaica foramen patet apertum; per quod Posteriora Dei Intellectuali oculo, unusquisque possit intueri vestrum. Concurrite, quotquot ad Montem ascendere Domini, divino obtinemini zelo; En vobis scala Iacob, quæ Cœlestibus annitur Portis; per quam Veritatis Ostium ingredi Facultatem potiri valeatis. Convenite quotquot immunditia et paganismi turpitudine, polluti estis; En vobis Aqua vitæ datrix, quâ corda abluatis, intellectum purificetis, ut in Montem Domini scandere, ibique permanere queatis. (Nam Quis ascedet in montem Domini? aut quis stabit in loco sancto eius? innocens manibus, et mundus corde. [Psal. 23]). Congregamini, quotquot mendacii abominando pallio obtecti, ac circumvoluti, et facis Veritatis, illuminatione, detectâ vestrâ nuditate, pudore affecti estis; En vobis purpurea chlamys illa Regalis, ipsam induite, quâ ad Domini nuptias, Sapientiæque convivium accedere polleatis. Sed quid plus ultra? nisi in compendio, breviterque dicam! abiecta animarum vestrarum ebrietate, (quâ à Paganismi delirio, hanc dissimili Ciræo veneno, scholæ inebriatæ, dedecoratæ, atque penitus dementatæ erant), Sobrietatem suscipite, veram Sapientiam unanimiter syncerèque diligendo complectimini, et hanc ab æterno Veritatem fuisse confitemini; non enim in concinnis, syllogismis, fastuosisque altiloquijs, sed in simplicitate, atque divini Spiritus infusione, eandem consistere, visibilia, et invisibilia cuncta profiteri non desinunt. Verumenim verò, venerandum illud caput Noster Vanhelmont, non inconsideratè, aut præter $\Theta\epsilon\acute{\iota}\alpha\nu$ Inspirationem, hoc de se edidit vaticinium: *Nunc scio me veritatem docere compulsus, ideoque huius libri doctrinam, et si dierum numero, siderit, permensuram tamen in mundi finem usque.* Nec enim prout Gentilis doctrina in chartis duntaxat, aut in æneis tabulis, verumtamen in quodlibet piò, Christianoque pectore depictam atque sigillatam. Nec dubitandum, dum (permittente Deo) fulguris in modum, ab Occidente, in Orientem usque, omnium tactorum, aut ictorum viscera, ipsissimasque penetravit medullas. Verumenim, quia in veritatis conspectu, paganicæ eloquentes, vel potiu loquaces, obmutescunt lingvæ, disparguntur caligines, illustrantur tenebræ, fugam sibi consulit, capique mendacium Ruit Pythij fabularum author, ille famosissimus Tripus. Sese in caput malevolus

præcipitat draco. Intolerabili pavore, Gentilitatis ignavia imbutæ, gravitérque obrutæ Scholarum contremiscunt conscientiæ. Græcismi foetidæ, abominandæque absterguntur impuritates. Sordium plena, et Christianismo (dolo) præparata, evertuntur pocula. In Barbara malitia perveterata evomuntur venena. deteguntur imposturæ, impudica Peripatetica, atque Academica execrandæ nuditatis, denudatur pauperies. Ac tandem per se patet, ac in Aeternum Unica, ipsissimaque Veritas.

Ioannes Demetrius, C. H. P. T. Mold.

Ioannes Demetrius, *Constantini Kantemir Princeps Terrarum Moldaviae*

**LAUDĂ
CĂTRĂ IZVODITORIU ȘI CĂTRĂ VĂRTUTIA
ÎNVĂȚĂTURII LUI**

Iată, și celălalt a Adevărului Crainic Ioan Baptismis. Acela în pustiu pocăiți-vă, striga; iară acesta ca aciași pocăiți-vă, precum prin străluminate orașe, așie prin cele mai de departe ale pământului climuri glasul își poartă. Acela, iată mielul lui Dumnezău (pe Iisus Iudeilor arătând) adevéria; Acesta pre același, înțelepciune, adevărul, calea, și viața a totului a fi, precum limbilor, așie tuturor muritorilor, aieve face. Acela iarăși zic, Cărturarilor, Fariseilor, Sadducheilor, precum împărăția lui Dumnezău să să fie apropiat, propoveduia. Acesta Peripatecilor, Academicilor, și tuturor Filosoșcilor Erese, precum sufleteșcii ochii orbindu-li-se, pre adevărata înțelepciune cu mândrie nesocotind-o, să o fie trecut, și fără rușine în samă să nu o fie băgat, le arată. Acela, așijderea Blagocestiveșce pre Irod, pentru căci pre femiae frăține-său muiare luase, mustra; Acesta, Creștineșce, precum că Școalelor, pre tineri după curve învățături a-i însura nu să cade, și vârsta tinerețelor, cu a Limbilor imăciuni a ovili, a spurca, și a ocări în loc de a vrednicii plată să nu ție, și dojenind strigă:

Socotiți cu mine (rogu-vă) o Școale, nici fața voastră de la a mele învățături întoarceți, ce mai întâi de plin citiți, și decia (de va fi cu cale) cu sudalmele voastre mă pedepsiți, sau împreună cu mine Adevărul mărturisind, singure voi, de a voastră necunoaștere să vă rușinați, și jigănieșcile voastre vă schimbați firi. Luați sama cu mine, macar cei mai vechi, macar cei mai de curând, o filosofilor. Deșteptați-vă, și treziți-vă, și de cumplita a întunecăcioasei greșiale vrăjmășie fugiți; care de douăzeci, și unul de veci încoace, vrăjmășeșce asupra vă căzuse. Pre drumul adevărului intrați, și din calea peririi, care în prăpastia nebunii duce, îmbătându-vă, vă opriți. Într-acesta chip al nostru Vanhelmont, pre Școalele, cele cu măestriile Păgânimii răsturnate, a înnoi, și a întări sileșce. (macar că greiucioasă iaste des deprinderea, însă mai primejdioasă deprinderea, caria acmu de atâția veci, în țărmurile apii îndreptniciunii înrădăcinată, din rădăcină, de dezrădăcinat iaste) Că aciaștă, aceia a Adevărului trâmbiță cântă. Nici iaste de divă. Acea vecinică, Dumnezeiască înțelepciune razele

a ne măsuratei sale Milostiviri, în loc primitiv ca acesta de-și va fi trimis, cu carile minunate ca aciastea să lucreze. Căci cel mai mic în împărăția ceriului de cât Ioan mai mare iaste: și Duhul unde și când va, suflă. (Că adevărat dară, Adevărul, fără Dumnăzâiasca suflare, cu luneacoasa omeniasca măiestrie, sau cu fraged' a muritorilor meșterșug, a să afla, sau a să dobândi, nu să poate) Cu caria dară tâmplare, noul acesta, și Creștinul (nu acela Păgânul, și de a prea grelii necunoștință robie suppus) Aristotel. Pre fire, nu cu minciuni, ci întru adevăr: nu cu minciunoase, și fără de ispravă, ci cu bună samă subt stătătoare, și de lucruri a fi făcătoare începături, o arăta, și la ivială o scoate. Nu une Elementuri, carile unde va nu să află. Nu al' lor amestecături, și mânie; nu zarve, și biruințe, (căci văzuse Dumnăzău, și iată câte făcuse era bune) ce împreună așezământ, hirișie, întrogândire, Pace și împreună lucrare: după porunca de pace făcătorului, a adevăratului, Prea bunului, a' Stăpânului firii, a' ziditorului facerii, și a' totimii Dumnăzău fiete care pe fiete care al său hotar a' păzi învață. Așijderea nu ca curvele, pre acia ce nu iaste, adecă a' materiei poftă. Nu în chipul Ghidușilor a formelor preobrajenie, ce porunca lui Dumnăzău toate a plăsmui, a formui, și a săvârși, Binecuvântarea lui pre toate a plini, a de a' tocmare, și de a le păzi, și iarăși toată dare bună, și tot darul desăvârșit, dela părintele lumilor a să pogorî adeverește, și întărește. Nu pre cel din tâi și neclătit clătitoriu, (del' carile toate firește să să clătească) ca pre un lucru, carile în ale lucrurilor fire ce nu să află; ce Pravoslavniceșce pre acel preste fire, (căruia roaba-i fire din sămn îi slujește), necuprinsul a' tuturor otcârmitoriul și îndreptătoriu Părintele Luminilor, ǎ și ǒ, cu dragoste priimește și învoiașce, în carile toate să clătesc, trăesc, și sunt. Nu cu înținat, cu prepus, și părelnic sillogizm, să slujește, ce de a' nebiruitei Credințe temei să sprijinește. Nu din nemică, nemică, ce prin cuvântul Dumnăzâiesc, totul din nemică să fie făcut mărturisășce. Nu cu deșiarțe, și vânturoase Platonești voroave mari, pre materia din tâi înaltă; nici aceiași dumnăzâieșcii voi îndămână să fie făcut; sau A tot puternicului, agiutoare să fie fost, cu cară, sau din cară totul să fie plăzmuit, nici cu Ellineșcile buiguiri, ca misciuoșii, sau cu Păgâneșcile rrau rrele deprinderi bolborosind băsnuieșce, ce după îndreptariul, și orânduiala a' Adevărului, toate în vremea a' șase zile, făcute, de iznoavă plăzmuite, dumn'zierășce ca un' filosof grăiașce.

Lipiți-vă dară acmu, ori câți, cu pofta inimii spre dumnăzâiasca Mărire a privi ardeți. Iată-vă, în piatra Moisiască, gaura să vede deșchisă, prin carie din dărăpturile lui Dumnezău, cu înțelegerescul ochiu, fiete carile din voi a viedea să poată. Alergați, ori cari, pentru ca la muntele Domnului să vă suiți, de dumnezâiasca râvnă sunteți cuprinși. Iată-vă Scara lui Iacov, caria de cereșcile să atinge porți, pre caria prin ușia a adevărului a întra pozvoleniie să dobândiți. Adunați-vă, ori câți, de necurăția și a păgânătății spurcăciune întinați sunteți, iată-vă apa de viață dătătoare, cu caria inimile să vă spălați, înțelegile să vă curățați, ca în muntele Domnului a vă sui, și acolo a rămâne să vă învredniciți. (Căci cine să va sui în muntele Domnului? sau cine va sta în locul cel svânt a lui? Nevinovatul cu mânule și curatul cu inima [Psal. 23]). Strângeți-vă, ori câți, cu ce de grețluit a minciunii haină sunteți acoperiți, și învăluiti, și cu strălucirea a făclii adevărului a voastră dezvelindu-să goliciune v-ați rușinat; iată-vă cabanița de purpură acia împărătiască, cu dânsa vă îmbrăcați,

cu cara la a Domnului nuntă și la a înțelepciunii veselie a vă lipi putere să luați. Dară ce altă mai mult; fără numai strâns și în scurt voi zice. A sufletelor voastre beție lepădând (cu caria de buiguiala păgânătății nu ne asemenia cu vinul Țirlialii școalele îmbătate, măscărite și de tot nebunite era) trezvia priimiți, adevărata înțelepciune într-un suflet, și cu credință iubind-o o îmbrățășiți și pre aciasta, precum a din veac adevărul să fie o mărturisiți. Căci nu întocmit syllogism sau trufașe înalte voroave, ce în hirișia și a Duhului dumnezeiesc suprăvărsare acialași a sta, văzutele și nevăzutele toate a mărturisi nu părăsesc. Însă întru adevărat dară, acela vriadnicul de a să cinstirie cap Vanhelmondul nostru nu fără socotială sau fără de Dumnezeiasca suflare, aciasta de sine au lăsat prorocie. A c m u s c i u - m ă îndemnat să fiu adevărata a învăța și pentru aceasta învățătura aceștii cărți de să va și cu a zilelor număr șederii da; ce însă până la a lumii săvârșit rămăitoare va fi. Și nici dară precum păgâniasca învățatură în svitocce numai și table de aramă, ce în fietecare curat și creștinesc piept zugrăvită și pecetluită. Nici iaste de a stare în prepus, de vreme ce, în chipul fulgerului, dela Apus până la Rezsărit, a tuturor atinșilor sau loviților vintri și așa și pre singură măduha li-au pătruns. Căci de nainte feții adevărului cele iscusit vorovitoare, sau mai vârtos blojeritoare limbi, amuțesc, negurile se împrăștie, se luminază întunerecul. De fugă să svătuiască și se apucă minciuna. Pohârneșce-să Pythiul, izvoditoriul basnelor, acela vestitul Tripus. Singur pe sine cu capul în gios să dă de rău voitorul zmau. Cu nesuferită înfricoșiare de mazăciia păgânătății îndupate și de greu împresurate Școlescile ascunsuri de inimă să cutremură. A Ellinimii împuțite și de scărândăvit scărnavii să șterg. De zoi plinele și Creștinătății gătate (cu vicleșug) păhare să răstoarnă. Veninurile și Varvara răutate pria învechite să borască. Dezvălescu-se amăgelele. Nerușinoasa Peripatetică, Academică, grețoasa a golimii sărăcie să dezgoleșce. Și iarăși singură din sine să arată și în veac una și numai aceia să ca arăta adevărațiune.

LECTORI AMICO

S.D.

Profectò divinum Cœlesteque opus, noster aggressus est Author. Qui non solum Naturam physicè, aut eius principia naturalitèr, sed etiam defectus, et sustentationis fulcimentum planè explicaverit; et ad unguem depinxerit. Spretis namque Paganismi imposturis, tam in principiis rerum constitutivis, quàm eorundem resolutione, et corruptione, novam, inauditam, et nunquàm ab anteriorum indagazione tactam declaravit PHILOSOPHIAM. Ita ut largitas illa æternæ Sapientiæ admiranda ob oculos facta sit nostros. Quæ abyssale nihilum nostrum, in aliquid sui simile

ordinaverit, Quod inquam nihilum, (si quantitativè intelligamus), à nihilitate, in essentiam, productum, idque partim temporaneum, et corruptibile, partim, autem immortale, et æternum, magni, plurimique æstimandum est; nempè ex principio nihil quid, ex gratia autem quales simus. quatenus ineffabilis illius Prototypi, et principalis luminum, luminum obtinemus imeginem. Hoc autem, non secus atque, in Cœlestis Hierarchia (prout S. Dionysio placet), Illustrium Spiritum inferiores, à Superioribus illuminari, at divini Throni assistentia mutuari. Non dissimilis itaque ordo, in humanis luminibus reperiri videtur. dum minùs intelligentes, à Sapientioribus, (qui divinam Gratiam abundantius potiti, ampliora se æternæ Sapientiae præbuere doctia), institui indigeant. Quique continuò, incessanterque è Summi Boni Gazophilocio donum perfectum gratis accipientes, gratis largiri, et incommodum proximi accomodare non fatigantur, quo Syntagmate, noster Vanhelmont, ebedieter concreditum sibi talentum, in fœnore repositum, in bonum proximi, et Gloriam Creditoris Dei, centuplum multiplicavit. quippè quæ, suâ intellectus acie assecutus est, in succesiorum protulit manus, ex quibus fusè emanantibus thesauris, Nos quæ Physicis ut plurimùm necessaria, scilicet corporis duntaxat constitutiva Principia, eiusdemque corporis physicalis in sua prima constitutivaque, resolutionem, prout Physicum decet. Animæ nostræ immortalitatem, et facultates eius, ut pote fidei congruum, et naturæ consetaneum est, excerpimus. Quibus Lector bene, constanterque institutus, divinâ favente Clementiâ, ad excelsiora etiam Virtutis, Sapientiaque fastigia se se erigere, atque cominus Sacro Sanctam Divinæ Maiestatis Excellentiam aspicere valebit. Ergo humanissime Candide Lector, insoluta rei novitate, ne expaveas, nec invederatæ, profanæque consuetudinis gratiâ abomineris; sed viriliter, confidenter, feliciterque progreditor. Quia novitatem solum modo in nomine, re autem ipsâ, sanè omnium vetustatum vetustissimam comperies, eo quod à Principio erat Veritas et sine ipsa nil actum est, quod factum est, cuius, Clementissima Philantropiâ, et Paterno favore, prosperè, diùque tam materialitèr, quam immaterialitèr. Vale.

IOANNES DEMETRIUS, CONSTANTINI VAYV.

**INDEX TRACTATUM
EX OPERIBUS VANHELMONTIJ EXCERPTORUM,
SOLUMMODO AD PHYSICAM PERTINENTIUM**

LIBRO PRIMO

1. Causæ, et Initia naturalium	1
2. Archeus faber	25
3. Physica Aristotelis, et Galeni ignara	30
4. Elementa	51
5. Terra.....	59
6. Aqua.....	69

7. Aër	82
8. Progymnasma Meteorum	100
9. Gas Aquae	123
10. Blas Meteoron	148
11. Vacuum Naturæ	156

LIBRO SECUNDO

1. De Tempore	176
2. Meteorum Anomalum	214
3. Terræ Tremor	228
4. Complexionum, atque mistionum elementalium figmentum	258
5. Imago fermenti impregnat massam semine	280
6. Formarum ortus	295
7. Magnum Oportet	362
8. Natura Contrariorum nescia	403
9. Ignota Actio Regiminis	435
10. Blas Humanum	464
11. Astra necessitant, non inclinant, nec significant, de vitâ corpore, vel fortunis nati	471
12. Spiritus vitæ	503
13. Calor efficienter non digerit, sed tantum excitativè	515

LIBRO TERTIO

1. Logica Inutilis	530
2. Venatio Scientiarum	544
3. Imago Mentis	586
4. Sedes Animæ	619
5. Mentis Complementum	636
6. De Anima	655
7. Distinctio Mentis à Sensitiva anima	665
8. De Animæ nostræ Immortalitate	669
9. Nexus Sensitivæ, et Mentis	685
10. Demens Idea	699
11. Vita longa	724
12. Vita brevis	733
13. Mortis Introitus in Naturam humanum	754
14. Vita Aeterna	753
15. Arbor Vitæ	759

In Sole Tabernaculum (9 pagine la fine nenumerotate).